ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ PHILIPPE LÉGER

της 4ης Φεβρουαρίου 1999 *

1. Το δικαίωμα ειδικής πριμοδοτήσεως υπέρ των παραγωγών βοείου κρέατος, που προβλέπεται στην κοινοτική κανονιστική ρύθμιση, είναι μεταβιβάσιμο, στο πλαίσιο πρόωρης διαδοχής μεταξύ ζώντων σε γεωργική εκμετάλλευση, στον διάδοχο της εκμεταλλεύσεως ο οποίος πληροί κατά τα λοιπά τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση της εν λόγω πριμοδοτήσεως;

2. Αυτό είναι κατ' ουσίαν το αντικείμενο της προδικαστικής παραπομπής στην οποία προέβη το Bundesverwaltungsgericht.

Η ισχύουσα κανονιστική ρύθμιση

3. Μέχρι το 1987, η στήριξη της αγοράς βοείου κρέατος [1], που σκοπό είχε να αποφευχθεί ή να ελεγχθεί σημαντική πτώση των τιμών, εξασφαλιζόταν κυρίως μέσω του μηχανισμού αγορών εκ μέρους του δημοσίου. Διαπιστώνοντας εντούτοις ότι «η παρέμβαση του δημοσίου έχασε προοδευτικά τον αρχικό της ρόλο του πλέγματος ασφαλείας και διαμορφώθηκε ως μία καθαυτό εμπορική διέξοδος» [2] το Συμβούλιο αποφάσισε τότε, με τη θέσπιση του κανονισμού 467/87, να περιορίσει τις αγορές εκ μέρους του δημοσίου, αντισταθμίζοντας το αποτέλεσμα της προσαρμογής αυτής μέσω της στηρίξεως του εισοδήματος των παραγωγών και της προσωρινής διατηρήσεως των υπαρχουσών πριμοδοτήσεων [3].

4. Στο πλαίσιο αυτό προβλέπεται η χορήγηση στους παραγωγούς των κρατών μελών, οι οποίοι δεν λαμβάνουν ακόμη πριμοδοτήσεις βάσει υπάρχουσας κανονιστικής ρυθμίσεως, «ειδικής πριμοδότησης που χορηγείται μία μόνο φορά για κάθε ζώο που βρίσκεται υπό την κατοχή τους» [4].

5. Η εν λόγω ειδική πριμοδότηση, η οποία είχε αρχικά εισαχθεί ως προσωρινός μηχανισμός προοριζόμενος να μειώσει την προσφυγή στη δημόσια παρέμβαση και να αποκαταστήσει προοδευτικά την αρχική λειτουργία της τελευταίας ως πλέγματος ασφαλείας [5], ισχύει σήμερα χωρίς περιορισμό διάρκειας [6].

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

1 — Ο σχετικός βασικός κανονισμός είναι ο κανονισμός (ΕΟΚ) 805/68 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1968, περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του βοείου κρέατος (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/003, σ. 72).

2 — Πρώτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού (ΕΟΚ) 467/87 του Συμβουλίου, της 10ης Φεβρουαρίου 1987, για την τροποποίηση του κανονισμού 805/68 περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του βοείου κρέατος καθώς και των καθεστώτων πριμοδοτήσεων που χορηγούνται στον τομέα αυτό (ΕΕ L 48, σ. 1).

3 — Όπ.π., έκτη αιτιολογική σκέψη.

4 — Όπ.π., έβδομη αιτιολογική σκέψη. Οι ρυθμίσεις βάσει των οποίων καταβάλλονται οι ήδη υπάρχουσες πριμοδοτήσεις είναι οι ακόλουθες: «(...) κανονισμός (ΕΟΚ) 1346/86 του Συμβουλίου, της 6ης Μαΐου 1986, για τη χορήγηση πριμοδότησης για τις γεννήσεις μόσχων στην Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Ιταλία και τη Βόρεια Ιρλανδία και τη χορήγηση συμπληρωματικής εθνικής πριμοδότησης στην Ιταλία, όπως τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΟΚ) 4049/86, και κανονισμός (ΕΟΚ) 1347/86 του Συμβουλίου, της 6ης Μαΐου 1986, σχετικά με τη χορήγηση πριμοδότησης για τη σφαγή ορισμένων χονδρών βοοειδών που προορίζονται για σφαγή στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπως τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΟΚ) 4049/86».

5 — Το άρθρο 1 του κανονισμού 467/87 προέβλεπε αρχικά ότι η ειδική πριμοδότηση μπορούσε να χορηγείται από τις 6 Απριλίου 1987 μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1988. Η περίοδος αυτή είχε παραταθεί με τον τροποποιητικό κανονισμό (ΕΟΚ) 4132/88 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1988 (ΕΕ L 362, σ. 4), μέχρι την 5η Μαρτίου 1989.

6 — Η τέταρτη αιτιολογική σκέψη του τροποποιητικού κανονισμού (ΕΟΚ) 571/89 του Συμβουλίου, της 2ας Μαρτίου 1989, προβλέπει «τη διατήρηση μετά τις 2 Απριλίου 1989 του καθεστώτος της ειδικής πριμοδότησης» (ΕΕ L 61, σ. 43).

6. Οι λεπτομέρειες της χορηγήσεως της πριμοδοτήσεως αυτής προβλέπονται στο άρθρο 4α του κανονισμού 805/68, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 571/89, του οποίου η παράγραφος 1 ορίζει ότι:

«1. Οι παραγωγοί βοείου κρέατος μπορούν να τυγχάνουν μιας ειδικής πριμοδότησης. Η πριμοδότηση χορηγείται, μετά από αίτησή τους, για τα αρσενικά βοοειδή ηλικίας τουλάχιστον εννέα μηνών τα οποία έχουν παχύνει στην εκμετάλλευσή τους.

Η πριμοδότηση περιορίζεται σε ενενήντα ζώα ανά ημερολογιακό έτος και ανά εκμετάλλευση. Το ύψος της πριμοδότησης καθορίζεται σε 40 ECU ανά ζώο.

Η πριμοδότηση χορηγείται μία φορά για κάθε ζώο. Καταβάλλεται απευθείας στον παραγωγό ή μετακυλίεται σε αυτόν.

(...)»

7. Όπως προέβλεπε αυτή η βασική κανονιστική ρύθμιση [7], ο κοινοτικός νομοθέτης θέσπισε μεταγενέστερα τους γενικούς κανόνες αυτού του καθεστώτος ειδικής πριμοδοτήσεως υπέρ των παραγωγών βοείου κρέατος και διευκρίνισε ιδίως τις έννοιες του «παραγωγού» και της «εκμεταλλεύσεως», στο πλαίσιο του κανονισμού (ΕΟΚ) 572/89 του Συμβουλίου, της 2ας Μαρτίου 1989 [8], που τροποποιεί τον κανονισμό (ΕΟΚ) 468/87 του Συμβουλίου, της 10ης Φεβρουαρίου 1987, για τον καθορισμό των γενικών κανόνων του καθεστώτος ειδικής πριμοδότησης υπέρ των παραγωγών βοείου κρέατος [9].

8. Ο «παραγωγός» ορίζεται έτσι, στο άρθρο 1 του κανονισμού αυτού, ως «ο μεμονωμένος κάτοχος γεωργικής εκμετάλλευσης, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, του οποίου η εκμετάλλευση βρίσκεται στο έδαφος της Κοινότητας και ο οποίος ασχολείται με την εκτροφή βοοειδών».

9. Κατά την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, ως «εκμετάλλευση» νοείται «το σύνολο των μονάδων παραγωγής που διαχειρίζεται ο παραγωγός και οι οποίες βρίσκονται στο έδαφος ενός και του αυτού κράτους μέλους».

10. Τέλος, οι λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος της ειδικής πριμοδοτήσεως καθορίστηκαν από την Επιτροπή [10] με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 714/89, της 20ής Μαρτίου 1989 [11], που θέτει τους όρους χορηγήσεως της ειδικής πριμοδοτήσεως που προβλέπεται στο προμνημονευθέν άρθρο 4α.

7 — Προμνημονευθέν άρθρο 4α, παράγραφος 2.

8 — ΕΕ L 63, σ. 1.

9 — ΕΕ L 48, σ. 4.

10 — Όπως προέβλεπε το άρθρο 4α, παράγραφος 3, του αρχικού κανονισμού 805/68.

11 — Κανονισμός περί των λεπτομερειών εφαρμογής του καθεστώτος ειδικής πριμοδότησης υπέρ των παραγωγών βοείου κρέατος (ΕΕ L 78, σ. 38).

11. Οι όροι αυτοί καθιστούν αναγκαίο να προβλεφθεί ότι «(...) οι αιτήσεις συνοδεύονται από δηλώσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων εκ μέρους των δικαιούχων και ότι οι εν λόγω δηλώσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων υποβάλλονται σε διοικητικό έλεγχο καθώς και σε επιτόπιο έλεγχο που αφορά έναν ελάχιστο αριθμό εκμεταλλεύσεων εκ μέρους των κρατών μελών, και συνεπάγονται την ανάκτηση του συνόλου των καταβληθέντων ποσών σε περίπτωση που αποδειχθούν ανακριβείς» [12].

12. Έτσι, προβλέπεται ιδίως στο άρθρο 2, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 714/89 ότι ο παραγωγός οφείλει, κατά την κατάθεση της αιτήσεώς του, «να αναλάβει την υποχρέωση ότι θα διατηρήσει τα αρσενικά βοοειδή, για τα οποία ζητεί τη χορήγηση της πριμοδότησης, στην εκμετάλλευσή του κατά το καθορισμένο χρονικό διάστημα κατ' εφαρμογή του άρθρου 8, παράγραφος 2 (...), τουλάχιστον έως την ηλικία των εννέα μηνών».

Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο 8, παράγραφος 2, εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίσουν αυτή την ελάχιστη περίοδο, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των δύο μηνών ούτε να υπερβαίνει τους πέντε μήνες. Στη Γερμανία, η περίοδος αυτή είναι τρίμηνη.

13. Οι αρμόδιες αρχές κάθε κράτους μέλους είναι επιφορτισμένες με τον έλεγχο της τηρήσεως των προϋποθέσεων αυτών, προβαίνοντας σε διοικητικούς και επιτόπιους ελέγχους. Σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 1, του κανονισμού 714/89: «οι έλεγχοι αυτοί αφορούν, μεταξύ άλλων:

α) τον αριθμό των αρσενικών βοοειδών που υπάρχουν στην εκμετάλλευση που διαχειρίζεται ο παραγωγός και που αποτελούν το αντικείμενο της αίτησης (...)·

β) την ακρίβεια των προβλεπόμενων δηλώσεων και την τήρηση των υποχρεώσεων που έχουν αναληφθεί από τον παραγωγό·

γ) την τήρηση των διατάξεων που αφορούν τα αναγνωριστικά στοιχεία ή τη σήμανση (...)».

14. Η μη τήρηση των προϋποθέσεων χορηγήσεως της πριμοδοτήσεως συνεπάγεται την εφαρμογή καθεστώτος κυρώσεων που προβλέπεται στο άρθρο 9 του κανονισμού 714/89.

Το πραγματικό και διαδικαστικό πλαίσιο

15. Ο K.-H. Wettwer (στο εξής: αιτών στην κύρια δίκη) ζήτησε τη χορήγηση της πριμοδοτήσεως τον Μάιο του 1991 για δέκα ζώα που εξέτρεφε στη γεωργική του εκμετάλλευση. Στη συνέχεια, τον Ιούλιο του 1991, εκχώρησε το σύνολο της γεωργικής του εκμεταλλεύσεως στον υιό του, ο οποίος δια-

12 — Τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 714/89.

χειριζόταν επίσης μία γεωργική εκμετάλλευση [13].

16. Η Bezirksregierung, καθής στην κύρια δίκη, στηρίχθηκε στην εκχώρηση αυτή για να αρνηθεί τη χορήγηση της αιτούμενης πριμοδοτήσεως. Έκρινε ότι δεν πληρούνταν ιδίως η προϋπόθεση κατά την οποία ο αιτών την πριμοδότηση πρέπει να διατηρήσει τα ζώα για τα οποία ζητεί την πριμοδότηση στην εκμετάλλευσή του επί τρεις τουλάχιστον μήνες, ο δε δικαιούχος της πριμοδοτήσεως δεν μπορεί να είναι παρά ο αιτών, χωρίς δυνατή μεταβίβαση των δικαιωμάτων υπέρ του νομίμου διαδόχου της εκμεταλλεύσεως.

17. Προς στήριξη της προσφυγής του που άσκησε κατά της απορριπτικής αυτής αποφάσεως, ο αιτών στην κύρια δίκη προβάλλει το γεγονός ότι οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση της πριμοδοτήσεως εξακολουθούν να πληρούνται, δεδομένου ότι ο υιός του τηρεί μετά την απόκτηση της εκμεταλλεύσεως τις επιβαλλόμενες υποχρεώσεις. Η καθής στην κύρια δίκη υποστηρίζει αντίθετα ότι η χορήγηση της επίμαχης πριμοδοτήσεως συνδέεται με το πρόσωπο και όχι με την εκμετάλλευση.

18. Το Verwaltungsgericht απέρριψε την προσφυγή, κρίνοντας ορθή την υποστηριζόμενη από τη Bezirksregierung ερμηνεία του άρθρου 4α, παράγραφος 1, του κανονισμού 805/68, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 571/89, σύμφωνα με την οποία η πριμοδότηση χορηγείται στο πρόσωπο και όχι στην εκμετάλλευση, όπως προκύπτει από τον ορισμό της έννοιας του «παραγωγού». Εφόσον ο αιτών στην κύρια δίκη δεν ήταν πλέον παραγωγός μετά την εκχώρηση της εκμεταλλεύσεώς του, δεν μπορούσε να ζητήσει εγκύρως τη χορήγηση της πριμοδοτήσεως.

Το επιληφθέν δικαστήριο έκρινε ότι ο υιός του αιτούντος δεν μπορούσε επίσης, για τον ίδιο λόγο, να επικαλεσθεί ότι, με την εκχώρηση της εκμεταλλεύσεως, εκχωρήθηκε συγχρόνως και το δικαίωμα επί της πριμοδοτήσεως, διότι οι προϋποθέσεις σχετικά με τη χορήγησή της, και ιδίως η σχετική με τη διατήρηση των ζώων κατά την περίοδο του ελέγχου, έπρεπε να πληρούνται στο πρόσωπο του αιτούντος.

19. Κατόπιν εφέσεως του αιτούντος στην κύρια δίκη, η απόφαση αυτή μεταρρυθμίστηκε από το Niedersächsische Oberverwaltungsgericht. Αντίθετα με το πρωτοδίκως επιληφθέν δικαστήριο, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι η ειδική πριμοδότηση πρέπει να χορηγείται λόγω της εκμεταλλεύσεως και όχι λόγω του προσώπου. Εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις χορηγήσεως, η πριμοδότηση πρέπει κατά συνέπεια να χορηγηθεί στον διάδοχο, μετά την κοινοποίηση της εκχωρήσεως.

20. Στο πλαίσιο της αναιρέσεως που άσκησε η Bezirksregierung κατά της αποφάσεως αυτής, το παραπέμπον δικαστήριο, επισημαίνοντας ότι είναι δυνατόν να προβληθούν επιχειρήματα υπέρ της μιας ή της άλλης θέσεως, υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Μπορεί να μεταβιβαστεί η αξίωση για ειδική πριμοδότηση καταβαλλόμενη σε

13 — Η εκχώρηση αυτή διενεργήθηκε με vorweggenommene Erbfolge (πρόωρη διαδοχή μεταξύ ζώντων).

παραγωγούς βοείου κρέατος κατά το έτος 1991 σε παραγωγό στον οποίο ο αιτών μεταβίβασε, κατά τη διάρκεια της περιόδου υποχρεώσεως, τη γεωργική του εκμετάλλευση διά vorweggenommene Erbfolge (πρόωρης διαδοχής μεταξύ ζώντων) και ο οποίος ανέλαβε τη διατήρηση και την πάχυνση των βοοειδών;»

Νομική εκτίμηση

21. Όπως είχε επισημάνει το πρωτοδίκως επιληφθέν δικαστήριο [14], αντίθετα προς το καθεστώς χορηγήσεως άλλων κοινοτικών πριμοδοτήσεων — όπως η πριμοδότηση για τη μη διάθεση στο εμπόριο του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων και για τη μεταβολή του προορισμού των γαλακτοφόρων αγελάδων που προβλέπεται στον κανονισμό (ΕΟΚ) 1078/77 [15] ή η πριμοδότηση για τη διατήρηση των αγελών θηλαζουσών αγελάδων που εισήχθη με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1244/82 [16] —, ο κοινοτικός νομοθέτης δεν προέβλεψε ρητώς, στην περίπτωση της ειδικής πριμοδοτήσεως υπέρ των παραγωγών βοείου κρέατος, την εκ μέρους του διαδόχου ανάληψη των υποχρεώσεων τις οποίες είχε συνομολογήσει ο αιτών την πριμοδότηση.

22. Τέτοια ανάληψη υποχρεώσεως εκ μέρους του διαδόχου θα ήταν εντούτοις εντελώς απαραίτητη αν γινόταν δεκτό ότι σε αυτόν μεταβιβάζεται, συγχρόνως με την επιχείρηση, και το δικαίωμα επί της πριμοδοτήσεως του αρχικού αιτούντος. Αρκεί να υπομνησθεί μία από τις απαιτήσεις από τις οποίες εξαρτάται η χορήγηση της πριμοδοτήσεως: αυτή δεν μπορεί να καταβληθεί παρά για 90 ζώα, ανά ημερολογιακό έτος και ανά εκμετάλλευση, μία δε φορά για κάθε ζώο. Η ανάληψη όμως των υποχρεώσεων εκ μέρους του αιτούντος την πριμοδότηση δεν μπορεί να αρκεί για να εξασφαλίσει την τήρηση της προϋποθέσεως αυτής από τον διάδοχο. Είναι πράγματι πολύ πιθανό ο διάδοχος της εκμεταλλεύσεως, παραγωγός ο ίδιος, όπως συμβαίνει εν προκειμένω, να έχει ήδη εξαντλήσει το ανώτατο αυτό όριο. Εφόσον η εκμετάλλευση ορίζεται ως «το σύνολο των μονάδων παραγωγής που διαχειρίζεται ο παραγωγός και οι οποίες βρίσκονται στο έδαφος ενός και του αυτού κράτους μέλους» [17], ο διάδοχος αυτός δεν μπορεί να ζητήσει να λάβει τις πριμοδοτήσεις που είχαν αρχικά ζητηθεί αν έχει ήδη λάβει, για ζώα που κατείχε προηγουμένως, το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο. Μου φαίνεται έτσι δύσκολο να γίνει δεκτή η αυτόματη μεταβίβαση του δικαιώματος επί της πριμοδοτήσεως εφόσον, στην επίδικη νομοθεσία, ουδεμία ανάληψη ειδικής υποχρεώσεως του διαδόχου της εκμεταλλεύσεως προβλέπεται.

23. Έχω την εντύπωση ότι, στην πραγματικότητα, το κενό αυτό εκφράζει τη ρητή βούληση του νομοθέτη να αποκλείσει τη μεταβίβαση του δικαιώματος επί της πριμοδοτήσεως σε περίπτωση εκχωρήσεως και ότι, απεναντίας, ουδόλως πρόκειται για παράλειψη εκ παραδρομής, ικανή να πληρωθεί με αναφορά στις γενικές αρχές ή κατ' αναλογία με άλλες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου.

24. Αν αναφερθούμε σε άλλες περιπτώσεις κοινής οργανώσεως αγοράς στο πλαίσιο των

14 — Μέρος Ι, παράγραφος 11, της γαλλικής μεταφράσεως της διατάξεως περί παραπομπής.

15 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί εισαγωγής καθεστώτος πριμοδοτήσεως για τη μη διάθεση στο εμπόριο του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων και για τη μεταβολή προορισμού των γαλακτοφόρων αγελάδων (ΕΕ L 131, σ. 1).

16 — Κανονισμός της Επιτροπής, της 19ης Μαΐου 1982, περί των λεπτομερειών εφαρμογής του καθεστώτος πριμοδοτήσεως προς διατήρηση των αγελών θηλαζουσών αγελάδων (ΕΕ L 143, σ. 20), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1662/89 της Επιτροπής, της 13ης Ιουνίου 1989 (ΕΕ L 163, σ. 11).

17 — Σημείο 9 των προτάσεών μου.

οποίων προβλέπονται συστήματα ενισχύσεων ή ανάλογων πριμοδοτήσεων, διαπιστώνουμε ότι αυτά είναι γενικώς σχεδιασμένα κατά τρόπο ώστε να συνδέονται με το πρόσωπο του αιτούντος και όχι με την εκμετάλλευση. Σε περίπτωση μεταβιβάσεως της εκμεταλλεύσεως, πλην των περιπτώσεων κατά τις οποίες ισχύουν ρητές διατάξεις ή ειδικά καθεστώτα, το δικαίωμα επί της πριμοδοτήσεως χάνεται και δεν ακολουθεί τη γεωργική εκμετάλλευση.

25. Σε ορισμένες περιπτώσεις κοινής οργανώσεως αγοράς, ο ίδιος ο νομοθέτης έλαβε πρόνοια να διευκρινίσει ρητώς ότι το δικαίωμα επί της πριμοδοτήσεως συνδέεται με τους παραγωγούς στους οποίους χορηγείται πριμοδότηση.

26. Αυτό ισχύει στον τομέα του προβείου και του αιγείου κρέατος [18].

27. Το ίδιο ισχύει στον τομέα του βοείου κρέατος που μας απασχολεί, για τη χορήγηση άλλων πριμοδοτήσεων πλην της επίδικης. Έτσι, το δικαίωμα επί της πριμοδοτήσεως για τις θηλάζουσες αγελάδες συνδέεται ρητώς, από το 1992 και μετέπειτα, με τους παραγωγούς στους οποίους χορηγήθηκε η πριμοδότηση βάσει του έτους αναφοράς και οι οποίοι ζήτησαν επίσης την πριμοδότηση για τα έτη μέχρι του 1992 συμπεριλαμβανομένου [19]. Η ίδια ρύθμιση προβλέπει ότι, όταν ένας παραγωγός πωλεί ή μεταβιβάζει κατ' άλλον τρόπο την εκμετάλλευσή του, μπορεί να μεταβιβάσει όλα τα δικαιώματά του επί της πριμοδοτήσεως για τις θηλάζουσες αγελάδες στον διάδοχο της εκμεταλλεύσεώς του. Μπορεί επίσης να μεταβιβάσει ολικώς ή μερικώς τα δικαιώματά του σε άλλους παραγωγούς χωρίς να μεταβιβάσει την εκμετάλλευσή του [20].

28. Συχνότερα, αυτή η σύνδεση της πριμοδοτήσεως με εκείνον ο οποίος τη ζήτησε και την έλαβε είναι σιωπηρή· δεν γεννά εντούτοις καμία αμφιβολία ενόψει της νομολογίας του Δικαστηρίου.

29. Αυτό ισχύει όσον αφορά τις πριμοδοτήσεις για τη μη διάθεση στο εμπόριο του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων, για τις οποίες το Δικαστήριο έκρινε ότι: «η υποχρέωση μη εμπορίας γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων, την οποία αναλαμβάνει (...) ο δικαιούχος πριμοδοτήσεως, δεσμεύει προσωπικά τον δικαιούχο και δεν ακολουθεί το κτήμα. Στην περίπτωση μεταβιβάσεως της κυριότητας ή της επικαρπίας της εκμεταλλεύσεως, ο δικαιούχος χάνει το δικαίωμα πριμοδοτήσεως (...)» [21]. Για τον λόγο αυτό, το Δικαστήριο έκρινε ότι: «σε περίπτωση μεταβιβάσεως των αγελάδων γαλακτοπαραγωγής που βρίσκονταν στην εκμετάλλευση κατά την υποβολή της αιτήσεως και οι οποίες έδωσαν δικαίωμα πριμοδοτήσεως, η υποχρέωση του δικαιούχου να μην εμπορεύεται γάλα ή γαλακτοκομικά προϊόντα δεν μεταφέρεται, λόγω της μεταβιβάσεως, στον αγοραστή αυτών των αγελάδων» [22].

30. Το Δικαστήριο ακολούθησε την ίδια συλλογιστική μερικά χρόνια αργότερα, όταν, στον ίδιο τομέα του γάλακτος και των

18 — Πρόκειται ειδικότερα το άρθρο 5α, παράγραφος 4, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΟΚ) 2069/92 του Συμβουλίου, της 30ής Ιουνίου 1992, που τροποποιεί τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3013/89 του Συμβουλίου για την κοινή οργάνωση των αγορών στον τομέα του προβείου και του αιγείου κρέατος (ΕΕ L 215, σ. 59).

19 — Πρόκειται για το άρθρο 4δ, παράγραφος 4, του κανονισμού 805/68, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2066/92 του Συμβουλίου, της 30ής Ιουνίου 1992 (ΕΕ L 215, σ. 49).

20 — Όπ.π., άρθρο 4ε, παράγραφος 1.

21 — Απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1980, 77/79, Damas, (Συλλογή τόμος 1980/Ι, σ. 127, σκέψη 8).

22 — Όπ.π., σκέψη 11.

γαλακτοκομικών προϊόντων, ετίθετο ζήτημα σχετικά με τις ποσότητες αναφοράς που εισήγαγε η νέα κανονιστική ρύθμιση. Σε προσφεύγοντα, ο οποίος συνήγε από το νέο αυτό σύστημα ότι το δικαίωμα ιδιοκτησίας επιβάλλει στο κράτος μέλος την υποχρέωση να εισαγάγει καθεστώς αποζημιώσεως του αποχωρούντος μισθωτή από τον κύριο, το Δικαστήριο αντέτεινε τη γενική σκέψη κατά την οποία: «το δικαίωμα της ιδιοκτησίας που διασφαλίζεται στο πλαίσιο της κοινοτικής έννομης τάξεως δεν συνεπάγεται το δικαίωμα εμπορίας ενός οφέλους, όπως των ποσοτήτων αναφοράς που χορηγούνται στο πλαίσιο κοινής οργανώσεως αγοράς, που δεν προέρχεται ούτε από τα περιουσιακά στοιχεία ούτε από την επαγγελματική δραστηριότητα του ενδιαφερομένου» [23].

31. Πρόσφατα, το Δικαστήριο υπήρξε ακόμη σαφέστερο, διευρύνοντας καταφανώς το πεδίο εφαρμογής της νομολογίας αυτής πέρα από τις πριμοδοτήσεις που χορηγούνται στο πλαίσιο της κοινής οργανώσεως αγοράς γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων. Με απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 1995, Country Landowners Association [24], το Δικαστήριο έκρινε ότι ούτε οι σχετικές διατάξεις του τομέα της κοινής οργανώσεως αγοράς προβείου και αιγείου κρέατος ούτε καμία γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου επιβάλλουν στα κράτη μέλη την υποχρέωση να θεσπίσουν μηχανισμό αντισταθμίσεως της ζημίας που υφίστανται οι ιδιοκτήτες γεωργικών εκτάσεων λόγω της θεσπίσεως συστήματος δικαιωμάτων πριμοδοτήσεως συνδεομένων με τους παραγωγούς προβείου και αιγείου κρέατος ή βοείου κρέατος. Το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι δεν είναι ιδίως δυνατό να συναχθεί τέτοια υποχρέωση από την αρχή της προστασίας του δικαιώματος ιδιοκτησίας, εφόσον η καθιέρωση συστήματος δικαιωμάτων πριμοδοτήσεως συνδεομένων με τους παραγωγούς, ακόμη και όταν έχει αρνητική επίπτωση επί της αξίας των γεωργικών εκτάσεων λόγω της μεταβιβάσεως του δικαιώματος πριμοδοτήσεως από τους παραγωγούς που δεν είναι ιδιοκτήτες των εκτάσεων που κατέχουν οι γεωργικές τους εκμεταλλεύσεις, δεν θίγει το δικαίωμα ιδιοκτησίας, στο μέτρο που τα παρεχόμενα στο πλαίσιο κοινής οργανώσεως αγοράς πλεονεκτήματα δεν μπορούν να θεωρηθούν ως δικαίωμα προερχόμενο από τα περιουσιακά στοιχεία ή την επαγγελματική δραστηριότητα των ενδιαφερομένων, του οποίου η απονομή ή η μεταβίβαση θα έπρεπε να συνοδεύεται από υποχρέωση αντισταθμίσεως εις βάρος του ενός ή του άλλου συμβαλλομένου σε σύμβαση μισθώσεως [25].

32. Αν εξετάσουμε τέλος τη νομολογία του Δικαστηρίου που αναφέρεται ειδικότερα στην επίδικη νομοθεσία, διαπιστώνουμε πολύ λογικά, λαμβανομένης υπόψη αυτής της εξελίξεως της νομολογίας, την ίδια ερμηνεία σχετικά με τη σύνδεση της πριμοδοτήσεως με τον παραγωγό. Στα πλαίσια της ερμηνείας του άρθρου 9 του κανονισμού 714/89 — που προβλέπει καθεστώς κυρώσεων σε περίπτωση μη τηρήσεως των προϋποθέσεων για τη χορήγηση της πριμοδοτήσεως —, το Δικαστήριο προέβη, με την απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 1993, Schumacher [26], σε ενδιαφέρουσες διευκρινίσεις σχετικά με την έννοια του διενεργούμενου από τις αρμόδιες εθνικές αρχές ελέγχου βάσει του οποίου μπορεί να επιβληθεί ποινή. Επισημαίνοντας ιδίως, σχετικά με τον διοικητικό έλεγχο, ότι περιλαμβάνει «τον έλεγχο των εγγράφων που υπέβαλε *ο αιτούμενος την καταβολή της πριμοδοτήσεως* προκειμένου να αποδείξει ότι πληροί τις απαιτούμενες προϋποθέσεις» [27], το Δικαστήριο εξαρτά αναμφίβολα την κατα-

23 — Απόφαση της 24ης Μαρτίου 1994, C-2/92, Bostock (Συλλογή 1994, σ. I-955, σκέψη 19), που αναφέρεται ιδίως στην απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 1991, C-44/89, Von Deetzen II (Συλλογή 1991, σ. I-5119, σκέψη 27).

24 — C-38/94, Συλλογή σ. I-3875.

25 — Ιδίως σκέψεις 14 και 21 και σημείο 1 του διατακτικού.

26 — C-365/92, Συλλογή σ. I-6071.

27 — Σκέψη 17, η υπογράμμιση δική μου. Βλ. επίσης σκέψη 19.

βολή της πριμοδοτήσεως από την τήρηση των απαιτουμένων προϋποθέσεων εκ μέρους του *αιτούντος την καταβολή αυτήν παραγωγού*. Από αυτό πρέπει να συναχθεί, για την υπόθεση που μας απασχολεί, ότι δεν έχει σημασία αν τα ζώα για τα οποία ζητήθηκε πριμοδότηση διατηρήθηκαν στην εκμετάλλευση επί τρεις μήνες: η προϋπόθεση σχετικά με τη διατήρηση των ζώων στην εκμετάλλευση δεν μπορεί να θεωρηθεί ως πληρωθείσα αν δεν έχει τηρηθεί από τον αιτούντα την πριμοδότηση, όπως συμβαίνει όταν η μεταβίβαση της εκμεταλλεύσεως πραγματοποιήθηκε πριν από την εκπνοή των τριών μηνών για τους οποίους ο αιτών ανέλαβε την υποχρέωση να διατηρήσει τα βοοειδή στην εκμετάλλευσή του.

33. Η διάταξη που αποτέλεσε το αντικείμενο της νομολογίας αυτής μου φαίνεται εξάλλου ουσιώδης για την απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα.

34. Οι περιπτώσεις στις οποίες, παρά τη μη τήρηση των υποχρεώσεών του από τον παραγωγό που υπέβαλε αίτηση χορηγήσεως πριμοδοτήσεως, το δικαίωμα αυτό διατηρείται, υπάρχουν πράγματι και απαριθμούνται λεπτομερώς στο άρθρο 9 του κανονισμού 714/89.

35. Αυτό συμβαίνει αν η μείωση του αριθμού των ζώων τα οποία ο παραγωγός είχε αναλάβει την υποχρέωση να διατηρήσει στην εκμετάλλευσή του κατά την ελάχιστη απαιτούμενη περίοδο οφείλεται «σε φυσική εξέλιξη της ζωής της αγέλης» (άρθρο 9, παράγραφος 2), ή όταν η αδυναμία τηρήσεως της υποχρεώσεως σχετικά με τη διατήρηση των βοοειδών στην εκμετάλλευση κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής δικαιολογείται από «περίπτωση ανωτέρας βίας», όπως ο θάνατος του δικαιούχου (άρθρο 9, παράγραφος 3 [28]).

36. Η επίμαχη μεταβίβαση δεν μπορεί να συνδεθεί με οποιαδήποτε από τις περιπτώσεις αυτές κατά τις οποίες μετριάζεται η αυστηρή εφαρμογή του κανόνα.

37. Χωρίς να ασχοληθούμε με τις περιστάσεις στις οποίες αναφέρεται η παράγραφος 2 της εν λόγω διατάξεως, των οποίων άλλωστε ουδέποτε έγινε επίκληση, επισημαίνω ότι μάταια ο προσφεύγων στην κύρια δίκη προσπαθεί να υποστηρίξει ότι η πρόωρη διαδοχή μεταξύ ζώντων μπορεί να εξομοιωθεί, στο εθνικό δίκαιο, με τη συνήθη διαδοχή, για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι ίδιες συνέπειες πρέπει να επέρχονται από την εν λόγω διαδοχή.

Αν και αληθεύει ότι, σε περίπτωση θανάτου του αποδέκτη της πριμοδοτήσεως — θεωρούμενη ως περίπτωση ανωτέρας βίας, όπως είδαμε ανωτέρω [29] —, σύμφωνα με το άρθρο 9, παράγραφος 3, του κανονισμού 714/89, το δικαίωμα πριμοδοτήσεως διατηρείται — υπό την επιφύλαξη ότι ο παραγωγός ενημερώνει σχετικά τις αρμόδιες αρχές εντός προθεσμίας δέκα ημερών από την επέλευση του γεγονότος —, η περίπτωση που μας απασχολεί δεν είναι εντούτοις δυνατό να έχει τα ίδια αποτελέσματα. Ουδόλως πρόκειται για τον θάνατο του αποδέκτη της πριμοδοτήσεως, λόγω του οποίου θα επήρχετο συνήθης διαδοχή.

28 — Η διάταξη αυτή παραπέμπει, για τη διευκρίνιση της έννοιας της «περιπτώσεως ανωτέρας βίας», «ιδίως» στις περιπτώσεις στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 5 του κανονισμού 1244/82, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται: «α) ο θάνατος του δικαιούχου (...)».

29 — Σημείο 35 των προτάσεων.

Η πρόωρη διαδοχή μεταξύ ζώντων, έστω και αν προκαλεί κατά το εθνικό δίκαιο ισοδύναμες συνέπειες, ουδόλως είναι δυνατό να θεωρηθεί ως περίπτωση ανωτέρας βίας. Η έννοια αυτή εκλαμβάνεται πράγματι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, «ως συνθήκες ξένες προς εκείνον που την επικαλείται, ασυνήθεις και απρόβλεπτες, οι συνέπειες των οποίων δεν θα μπορούσαν να έχουν αποφευχθεί παρά την επιδειχθείσα επιμέλεια» [30]. Η πρόωρη διαδοχή μεταξύ ζώντων αποτελεί απεναντίας ηθελημένη νομική πράξη μεταξύ των συμβαλλομένων, συντελούμενη υπό συνήθεις συνθήκες, επιλεγόμενη από τους συμβαλλομένους και συνεπώς προβλέψιμη για αυτούς. Δεν συνιστά επομένως γεγονός ανταποκρινόμενο στα κριτήρια που χαρακτηρίζουν μία περίπτωση ανωτέρας βίας, κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 3, του κανονισμού 714/89, όπως ο θάνατος του αρχικού αιτούντος την πριμοδότηση, που δικαιολογεί μεταβίβαση της πριμοδοτήσεως στον διάδοχο της εκμεταλλεύσεως.

38. Τέλος, η ανωτέρω ανάλυση επιβεβαιώνεται από την τελευταία περίπτωση μετριασμού της αυστηρότητας όσον αφορά την τήρηση από τον παραγωγό των τιθεμένων προϋποθέσεων, που προβλέπεται στο άρθρο 9, παράγραφος 4, του κανονισμού 714/89. Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται όταν η διαφορά μεταξύ του αριθμού των πραγματικά επιλέξιμων ζώων και του δηλωθέντος αριθμού είναι κατώτερη από 5 % ή, το πολύ, ένα ζώο, αν ο αριθμός των δηλωθέντων ζώων είναι μικρότερος ή ίσος 20 κεφαλών, η δε διαφορά αυτή μπορεί να αποδοθεί σε λόγους άλλους από εκείνους που προβλέπονται στις παραγράφους 2 (μείωση του αριθμού των ζώων οφειλόμενη σε φυσική εξέλιξη της ζωής της αγέλης) και 3 (αδυναμία τηρήσεως της υποχρεώσεως να διατηρηθούν τα βοοειδή στην εκμετάλλευση κατά τη διάρκεια ελάχιστης περιόδου λόγω περιπτώσεως ανωτέρας βίας) του άρθρου αυτού, «εφόσον η αρμόδια αρχή έχει πεισθεί ότι δεν πρόκειται για εσφαλμένη δήλωση που έγινε εκ προθέσεως ή λόγω σοβαρής αμέλειας». Στην περίπτωση αυτή, ο παραγωγός δεν στερείται παντελώς του δικαιώματος πριμοδοτήσεως ή δεν υποχρεώνεται ενδεχομένως να αποδώσει το ποσό που του καταβλήθηκε αδικαιολόγητα, όπως συμβαίνει καταρχήν αν διαπιστωθεί ότι δεν πληροί τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις, αλλά λαμβάνει ποσό μειωμένο κατ' αναλογία [31].

Δεν μπορεί έτσι, εν πάση περιπτώσει, να προβάλει την καλή του πίστη για να ζητήσει να του καταβληθεί η πριμοδότηση για τα ζώα που τελικά απεδείχθει ότι δεν είναι επιλέξιμα, έστω και αν φρόντισε να πληρωθεί το σύνολο των προβλεπομένων προϋποθέσεων.

Αυτή η αυστηρότητα της διατάξεως, που πάντως μετριάζεται σε ορισμένες περιπτώσεις, θεωρώ ότι πρέπει να αποτελέσει οδηγό για την ερμηνεία της επίμαχης ρυθμίσεως. Θα θεωρούσα ανακόλουθο να γίνει δεκτό ότι η επίδικη πριμοδότηση μπορεί να χορηγηθεί στον διάδοχο εκμεταλλεύσεως η οποία αποτέλεσε αντικείμενο μεταβιβάσεως κατά τη διάρκεια της περιόδου κατά την οποία ο αρχικός παραγωγός είχε αναλάβει την υποχρέωση να διατηρήσει τα βοοειδή για τα οποία ζητούσε τη χορήγηση της πριμοδοτήσεως στην εκμετάλλευσή του — αυτός δε ο διάδοχος δεν ανέλαβε προσωπικά καμία υποχρέωση —, ενώ ο καλόπιστος παραγωγός που θεώρησε ότι ετήρησε κάθε μία από τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει δεν θα λάβει, κατ' εφαρμογήν του προμνημονευθέντος άρθρου 9, παράγραφος 4, καμία πριμο-

30 — Απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 1998, C-263/97, First City Trading κ.λπ. (Συλλογή 1998, σ. I-5537), που παραπέμπει ιδίως στην απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 1987, 145/85, Denkavit (Συλλογή 1987, σ. 565, σκέψη 11).

31 — Σύμφωνα με το άρθρο 9, παράγραφος 4, «η πριμοδότηση καταβάλλεται για τον αριθμό των επιλέξιμων ζώων, μειωμένη κατά 20 %».

δότηση για τα ζώα τα οποία τελικά θεωρήθηκαν ως μη επιλέξιμα και, ακόμη περισσότερο, θα λάβει για τον λόγο αυτό μειωμένη πριμοδότηση για το υπόλοιπο της αγέλης.

39. Τόσον ο λεπτομερειακός χαρακτήρας όσο και η αυστηρότητα της διατάξεως αυτής ενισχύουν την πεποίθησή μου ότι οι εξαιρετικές περιπτώσεις που προβλέπονται στις παραγράφους 2 έως 4 της εν λόγω διατάξεως απαριθμούνται περιοριστικά. Με άλλους λόγους, το δικαίωμα πριμοδοτήσεως διατηρείται πλήρως ή μερικώς, παρά τη μη τήρηση των υποχρεώσεών του εκ μέρους του παραγωγού, μόνο σε μία από τις τρεις περιπτώσεις στις οποίες αναφέρεται η διάταξη αυτή. Αν ο νομοθέτης δεν προέβλεψε ρητώς την περίπτωση ολικής μεταβιβάσεως μιας εκμεταλλεύσεως μεταξύ ζώντων, είναι διότι, ακόμη και σε περίπτωση αναλήψεως, εκ μέρους του διαδόχου της εκμεταλλεύσεως, των υποχρεώσεων τις οποίες είχε συνομολογήσει ο αιτών την πριμοδότηση, το δικαίωμα επί της ειδικής πριμοδοτήσεως χάνεται.

Πρόταση

40. Προτείνω κατά συνέπεια στο Δικαστήριο να αποφασίσει ως εξής:

«Οι διατάξεις περί χορηγήσεως ειδικής πριμοδοτήσεως στους παραγωγούς βοείου κρέατος, σύμφωνα με το άρθρο 4α του κανονισμού (ΕΟΚ) 805/68 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1968, περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του βοείου κρέατος, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 571/89 του Συμβουλίου, της 2ας Μαρτίου 1989, σε συνδυασμό με τις εκτελεστικές διατάξεις των κανονισμών (ΕΟΚ) 572/89 του Συμβουλίου, της 2ας Μαρτίου 1989, και (ΕΟΚ) 714/89 της Επιτροπής, της 20ής Μαρτίου 1989, ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι το δικαίωμα χορηγήσεως ειδικής πριμοδοτήσεως στους παραγωγούς βοείου κρέατος για το έτος 1991 δεν μπορεί να μεταβιβασθεί σε παραγωγό στον οποίο ο αιτών την πριμοδότηση μεταβίβασε τη γεωργική του εκμετάλλευση μέσω πρόωρης διαδοχής μεταξύ ζώντων κατά τη διάρκεια της περιόδου ισχύος των συνομολογηθεισών υποχρεώσεων και ο οποίος πληροί τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις ως προς τη διατήρηση και την πάχυνση των ζώων.»